

הלבונה – לפרשת צו

"וזאת תורת, המנחה: הקרב אתה בני-אֶהֱרֵן לִפְנֵי ה', אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ. וְהָרִים מִמֶּנּוּ בִקְמָצוֹ, מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה, וְאֶת כָּל-הַלִּבְנָה, אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה; וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ, רִיחַ נִיחֹחַ אֲזָכְרָתָה—לֵה'". (ויקרא ו')

הלבונה היא שרף ריחני, בצבע לבן עד צהוב בהיר המופק מעצים מהסוג לבונה, ממשפחת הבשמיים. אלו הם עצים קטנים בעלי עלים מנוצים המורכבים מ-7-9 עלעלים משוננים. עצי הלבונה גדלים באיזור סומליה, אתיופיה ודרום חצי האי ערב. למשפחה זו שייך גם מור הגלעד הוא האפרסמון והמור שעליו דברנו בפרשת כי תשא. לפי התיאור התנ"כי העצים גדלים באיזור שיש בו גבעות: אֵלֶּה לִי אֶל-הַר הַמִּזְרָה, וְאֶל-גִּבְעַת הַלְּבֹנָה (שיר השירים ד') מקור הלבונה היה בעבר באיזור אתיופיה. שְׁפָעַת גִּמְלִים תִּכְסֶּה, בְּכָרִי מִדֵּין וְעִיפָה--כָּלֶם, מִשְׁבָּא יְבֹאוּ; זָהָב וּלְבֹנָה יִשְׁאוּ, וְתִהְיֶה ה' יְבִשְׁרוּ (ישעיהו ס')

בתמונה ניתן לראות כיצד מפיקים את השרף היקר. מגרדים את גזע העץ בתקופות מסוימות של השנה והשרף הריחני נוזל. (תפקידו של השרף הדביק להגן על העץ הפצוע, מפני כניסת מזיקים ואכילת העץ

צילם: Peter Presslein

שרף לבונה בגון צהוב

צילמה: Nina Aldin Thune

שרף לבונה

מבפנים) לאחר כשבועיים השרף מתקשה ואז יוצרים ממנו גושים קטנים. יש איכויות שונות של שרף לבונה. יש לבונה בלי שום תכונות ריפוי ויש שמתאימה מאוד לריפוי.

קצת היסטוריה

בימי קדם היתה הלבונה בושם יקר, ששימש לצרכים רבים: חניטה, טקסים דתיים, לבישום ולמטרות רפואיות. בזמן המשכן והמקדש, הוא שימש כתוספת לקרבנות. גם בתרבויות השונות, השתמשו בלבונה כחלק מהפולחן הדתי.

בארצות ערב, עד היום הלבונה נשרפת במבערי קטורת (שנקראים מבח'ר – בח'ור) ומשמשת לבישום חדרים, אוהלים ובגדים. בחלקים רבים של חצי האי ערב, כאשר עוזבים את הבית של מישהו, על המארח לקחת במחתה גחלים ולבונה ולסובב ליד הבגדים של האורח. להרתיע את השדים מן השובבות. הלבונה משמשת גם כתרופה עממית, המקומיים שמים חתיכת לבונה במים ומשרים אותה במשך הלילה במים-בבוקר הם שותים את המים שאמורים לרפא מחלות קיבה. הלבונה ידועה בתכונות החיטוי שלה, ומשמשת כתרופה למגוון מחלות מדיכאון מחלות עור. היא נסחרה בגדלים וצבעים שונים, דרך היבשה ודרך הים עד לים סוף עד לרומא.

בשל מחירה היקר הלבונה היתה המוצר הראשון שחוייב במס. ממלכות רבות לאורך דרך הבשמים דרשו דמים רבים כדי לאפשר מעבר לסחורה וכך הסחורה הלכה והתייקרה. הנבטים, שהקימו פטרה בירדן, התעשרו במיוחד מהשליטה בדרך הבשמים. ועד שהגיעה הסחורה לרומא העתיקה, הפכה הלבונה למצרך יקר מפז. לא פלא אם כן שהרומאים החליטו לנסות לשלוט על המסחר הרווחי ובשנת 24 לספירה, המצביא גאלוס נשלח כדי לנסות להעביר את השליטה מהשבטים הערביים לרומא. הצבא הרומי נכשל במשימתו והשליטה נשארה באופן מסורתי בידי הנבטים. מכל מקום אנשים רבים קיפחו את חייהם בניסיון לשליטה במסחר בלבונה.

הרמב"ם כתב על התכונות הרפואיות של הלבונה. הוא אמר שזהו "סם חם ויבש" מועיל למלנכוליה, לנשיכת כלב שוטה ולהכשת נחש ועקרב. כמו-כן זה מועיל לעצירת שטפי דם וזירוז הגלדה של פצעים ולריפוי מחלות עור שונות. יהודי תימן קראו ללבונה "חוסלבן" הם השתמשו בה לחיטוי לאחר לידה, לריפוי שגעון, הצטננות והפרשת ליחות. (מתוך אפרים לב – סממני המרפא של א"י וסביבותיה בימי הביניים)

קישורים: [על הלבונה – אורי אופיר](#), [ד"ר משה רענן הלבונה](#).